

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Seminární práce k předmětu SEMINÁŘ FILOSOFICKÝ III.

Teologická východiska Blondelovy filosofie

Vyučující: Ing. Mgr. Tomáš Machula, Dr.
Student: Jaroslav Fogl
Ročník: Druhý
Akademický rok: 2001/2002
Datum: 2. 2. 2002

Úvod

Toto téma jsem si vybral, abych lépe a hlouběji pochopil, jakým způsobem Blondel chce moderního člověka přivést ke Kristu a jakým způsobem mu umožňuje náhled křesťanství, i když nemá vůbec žádnou potuchu o tom, co to je co ovládá jeho srdce a kde se bere jeho touha po určité náboženskosti. Nechtěl bych se ovšem věnovat jeho filozofii, která je dosti rozsáhlá, ale jeho teologickým a náboženským východiskům, které vycházejí z každého lidského srdce.

1. Jeho životní cesta

Narodil se 2.11. 1861 v Dijonu *„ve staré burgunské měšťanské a magistrátní rodině“*¹ Velice brzy ucítil volání ke kněžství, ale jeho duchovní vůdce mu tuto cestu nedoporučoval. Začal tedy studovat na jezuitském gymnáziu, kde svá studia nedokončil, ale odešel na tamní státní lyceum.

*„V roce 1881 se ucházel o přijetí na École Normale Supérieure v Paříži, kde pod vedením Léona Ollé-Laprune a Emila Boutrox dokončil svá filozofická studia.“*² Tam se setkává s filozofií a poprvé studuje klasiky, jako byl Aristoteles, Descartes, Leibniz, Kant, Spencer a ostatní moderní filozofové. Zde se při studiu seznamuje s Leibnizovým „vinculum substantiale“, které se stává základem pro jeho doktorskou práci *L'Action*. *„Viděl jsem v tom,“ píše Blondel ve zpětném pohledu, „ne teologický problém omezený na určitý aspekt dogmatu o eucharistii, nýbrž ospravedlnění pravd uskutečněných v těle; - čestnou záchranu „literary“ a náboženské praxe...“*³ Blondelovou snahou bylo, aby *„poznal vnitřní stav nepřátel víry a mohl je účinněji ovlivnit.“*⁴ *„Aniž jsem si byl vědom neobvyklosti tohoto prostředku, zdálo se mi, že tato škola, jež mému okolí a mně samému vnukala hrůzu, je právě tou vhodnou cestou pro mé úmysly, totiž abych se vyzbrojil proti těm, jimž jsem chtěl přednášet pravdu, abych si získal bezprostřednější a hlubší znalost těch pobloudilých nebo i upřímně nevěřících, jejichž předsudky jsem podle svého mladistvého snu chtěl rozptýlit tím, že bych mluvil jejich vlastní řečí.“*⁵

S touto myšlenkou začal studovat a zabýval se přemýšlením vycházejícího z myšlenkového prostředí té doby. *L'Action*, jak pojmenoval své dílo, bylo několikrát odmítnuto a přepracováno kvůli závěrům, že *„konání člověka je zaměřeno k nadpřirozenému naplnění.“*⁶ Za neustálého myšlenkového boje s oponenty práce se v roce 1897 stává profesorem teologie na univerzitě v Aix-en-Provence, kde také 4. 6. 1949 umírá.

2. Základní teologie v pojetí Maurice Blondela

2.1. Blondelovo zamyšlení nad klasickou apologetikou

Blondel přichází do teologického a filozofického světa s novou myšlenkou, *„zprostředkovat Krista modernímu člověku. Poukazoval na ten zářející fakt, že vysoce vytříbená apologetika – obhajoba víry – jak ji vypracovaly minulé věky, nedovede dnešního člověka oslovit a zůstává neúčinná,“*⁷ protože její myšlenková struktura, která se obrací pouze na rozum a nikoliv na požadavek osobní víry člověka, je příliš abstraktní. *„Dnešní člověk chce pravdu spatřit a ne ji*

¹ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 8.

² *Tamtéž*

³ *Tamtéž*

⁴ *Tamtéž*

⁵ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 8–9.

⁶ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 27.

⁷ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 78.

pouze dokazovat, dotýkat se jí bezprostředně a ne pouze získat o ní nějaký vzdálený pojem.⁸ Klasické apologetice vyčítá, že její vysvětlovací metoda nevede k základní křesťanské potřebě přímého vhledu a zkušenosti víry, skrze níž je člověk oslovitelný.⁹ Na základě této své osobní zkušenosti vytváří tzv. integrální apologetiku, která není osobním svědectvím, ale která je vědou používající filozofické metody.¹⁰ *"Tím, že filozofie odhaluje význam zjevených pravd pro člověka, dává nám je nově a životněji pochopit. Naproti tomu teologie přináší naplnění a pravý smysl našim filozofickým pojmům a přirozenému hledání našeho rozumu."*¹¹ Ovšem, aby mohla tuto funkci integrální apologetika plnit, musí: zkoumat pravost dějinných faktů na nichž spočívá křesťanství (otázka evangelií); zabývat se tvrzením navzájem si odporujícím a paradoxním (ne vytvářením kompromisů nebo syntézou); být naukou věrohodnou; říci, že ne všechno je možno vyjasnit vztahováním k naší lidské přirozenosti, protože zůstává mnohé, co je pro nás výzvou k exodu, k vyjití ze sebe a k změně nebo nepředstavitelné proměně života; říci, že tuto potřebu duše a tyto požadavky nejvyšší pravdy nelze určit zcela přesně dříve, než budou naplněny.¹²

2.2. Matoda imanence

*"Setkání mezi člověkem a Bohem, říká, nastává v konání (action), jež ve své konkrétnosti a konečné platnosti vždy poukazuje na spolupůsobení Boží, a tak člověka znovu a znovu staví před rozhodnutí, zda chce ve svém konání obsaženou imanentní potřebu Boha (besoin du surnaturel) odmítnout nebo uznat."*¹³ Konáním zde rozumí ztělesnění *"vůle v působení organismu"*¹⁴ Hned na začátku svého mohutného díla *L'Action* si klade otázku, zda má pro člověka život smysl a zda vůbec má člověk nějaké životní určení.¹⁵ Zde zjišťuje, že je člověk vždy ve výkonu činnosti a že za žádného případu nemůže uniknout nutnosti něco konat, *"poněvadž každý pokus o únik by byl jen jiné konání."*¹⁶ Proto se ve svém životě rozhodujeme pro jeden čin, čímž se vzdáváme nesčíslného počtu jiných činů, které bychom mohli na jejich místě činit. Rozhodnutí, které činím, se nedá odložit na pozdější dobu, až budu schopen správného rozhodnutí, protože takovéto oddálení je již samo o sobě vlastním rozhodnutím za které nesu plnou odpovědnost.¹⁷ *"Ano, dokonce i čin, který jsem ze svobodného rozhodnutí vykonal, jakmile je jednou dokonán, vymyká se mi z moci a jeho následky jsou pro mne v nedohlednu."*¹⁸

Tímto *Action* nemíní Blondel pouze jeden jediný čin, ale považuje to za celý soubor vedení a rozhodování svého života.¹⁹ A právě v tomto konání samém je smysl lidského života, protože všechny *"oběti od něho požadované budou odměněny. Naproti tomu Action se obrací k veřejnosti, a tím především lidem, kteří se nedávají vést tolik vnitřní čestnosti svého svědomí jako spíše různými předpojatými ideami."*²⁰ Tyto ideje, *"které vědomě, či nevědomě určují vedení života člověka,"*²¹ vnucují člověku, aby se vzdával rozhodování a považoval tak za nejlepší řešení to, které samo vykrytalizuje nebo se chová jako neodbytné.²² Tak mohou nutit člověka, aby zvolil strategii ústupů, které mají za následek minimum

⁸ *Tamtéž*

⁹ *Tamtéž*, s. 81.

¹⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 79.

¹¹ *Tamtéž*, s. 80.

¹² Srov. Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 84.

¹³ *Tamtéž*, s. 7.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 11.

¹⁵ Srov. *Tamtéž*

¹⁶ *Tamtéž*, s. 12.

¹⁷ Srov. *Tamtéž*

¹⁸ *Tamtéž*

¹⁹ Srov. *Tamtéž*

²⁰ *Tamtéž*

²¹ *Tamtéž*, s. 12.

²² Srov. *Tamtéž*, s. 12 – 13.

vnucujících rozhodnutí, skrze které *“se nakonec vědomě ocitá před rozhodnutím základním, aby se vzdal svého nároku na autonomii a svou dokonalost přijal jako dar milosti z ruky jiného.”*²³

Blondel zkrátka tvrdí, že člověk bez Krista není *“schopen u sebe uskutečnit dokonale to, co chce být”*²⁴ a není schopen ani *“uskutečnit plnost svého života – poselství evangelia je tedy ve shodě s požadavky člověka, který chce plně uskutečnit svoji budoucnost, nemůže ji však nikdy vytvořit silami své svobody.”*²⁵ Díky tomuto tvrzení se dostal do potíží, protože *“teologie nechtěla připustit, že by se v člověku mohla najít touha po Kristu; moderní filozofie nechce připustit, že by člověk mohl uskutečnit plnost svého života jenom pomocí nějakého daru nebo milosti.”*²⁶ Proti námitce teologie se odvolal a tvrdil, že celý svět spěje ke Kristu, tedy musí být nějaké zaměření na Krista.²⁷ *“Je-li člověk stvořen pro Krista, nemůže nehledat Krista,”* proto *“touha po Kristu musí nějakým způsobem žít v každém lidském srdci.”*²⁸ Naopak moderní filosofii potvrdil proti jejímu imanentistickému tvrzení, že *“je sice ,možno považovat člověka za jediného tvůrce budoucnosti, ale že se nemůže nevidět, že člověk nikdy neuskuteční svoji budoucnost”*²⁹ a naplnění svého života. Právě tato neschopnost vede člověka k absurditě a nicotě. Proti absurditě hledá Blondel bránu, jež by vedla z této bezvýchodné situace a nachází ji právě v Kristu,³⁰ protože *“člověk je bytost rozpolcená, sama od sebe oddělená. Nese v sobě propast, kterou nemůže překlenout. Blondelova filozofie nám odhaluje okraje této propasti, která jako rozevřená ústa volá po naplnění. Jsme-li odloučeni od Boha, nejsme a nemůžeme být sami sebou. Nemůžeme dosáhnout cíle, k němuž všechno směřuje”*³¹ a po němž toužíme.

2.3. Slabost svobody

Je jasné, že Blondel vychází právě z této touhy dokonale uskutečnit a naplnit život. Ale je také jasné, že toho sami nejsme schopni a to právě proto, že nejsme schopni být plně svobodnými. Blondel proto tvrdí, že člověk je povolán právě k tomu, aby *“pozvolna uskutečňoval plnost svého života a vytvářel plnost tvora, jehož osudem je poznávání pravdy a láska,”*³² a aby neustále rozvíjel a vrůstal do svobody, *“v níž se člověk snaží stát tím, čím chce a má být.”*³³ To vyplývá také z toho, že pokud hledáme *“centrum naší bytosti, nenalezneme středisko síly a bohatství vnitřního života, nýbrž naopak prázdnotu, volající po naplnění.”*³⁴ Když se na to podíváme právě z této vnitřní touhy, můžeme se dovědět, že *“člověk by chtěl proniknout do nekonečnosti, nedokáže však ani uskutečnit obyčejný obsah lidského života. Nacházíme se tedy v určité nepochopitelné situaci: toužíme po obzorech, jež přesahují lidské možnosti – nedokážeme však uskutečnit ani to, co je nutným obsahem lidského života. Člověk by chtěl být Bohem – nedokáže však být ani člověkem...”*³⁵ Často touží po dokonalosti a lásce, ale při první příležitosti proti těmto vlastnostem zhřeší. A tak se neustále dostává do rozporu, že sice chce být dokonalý, ale není toho ve své podstatě nikdy schopen.³⁶ Přesto je však člověk něčeho schopen. Je schopen najít řešení této touhy po lásce a dokonalosti v určitém náboženském východisku. *“Nejzajímavější je pravděpodobně rozbor devíti „vln“ osobní činnosti, která se postupně snaží uskutečnit všechny rozměry lidského života. Blondel mluví o činnosti, která se vtěluje do hmotného světa (první vlna), modeluje vnitřní život člověka (druhá vlna), hledá doplněk v lásce k druhým lidem (třetí vlna), láska je pak pramenem rodinného života (čtvrtá vlna) a vytváří projevy*

²³ *Tamtéž*, s. 13.

²⁴ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 193.

²⁵ *Tamtéž*, s. 193 – 194.

²⁶ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 194.

²⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 194.

²⁸ *Tamtéž*, s. 194.

²⁹ *Tamtéž*

³⁰ Srov. *Tamtéž*

³¹ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 80.

³² Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 195.

³³ *Tamtéž*

³⁴ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 93.

³⁵ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 195.

³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 196.

a tvary sociálního života (pátá vlna), který spěje k jednotě celého lidstva (šestá vlna). Vzmach svobody pak vede člověka k vytváření vyšších mravních hodnot (sedmá vlna) a k touze po překonání hranic svého života v prostoru a v čase (osmá vlna). Tato touha (která je vlastně touha po transcendentním Bohu) dává pak vznik náboženskému životu (devátá vlna).³⁷ A právě tato devátá vlna je pro člověka bolestná, protože on poznává nekonečno; bytí, které jej přesahuje a dokonalost. Sám je ovšem konečný, nedokonalý a tuto svoji nedokonalost nemůže překonat.³⁸ A na této úrovni člověk odhaluje "okraje této propasti, která jako rozevřená ústa volá po naplnění"³⁹ "Člověk se tedy nachází ve velice smutné a paradoxní situaci. Chtl by být více člověkem, nedokáže však ani prožívat dokonale celý obsah svého života. Ve svém životě zakouší v každém okamžiku slabost svobody."⁴⁰ Vzniká zde určitý požadavek, aby tato propast byla překlenuta a propast, aby byla naplněna. Blondel, aby vyřešil tuto bezvýchodnou situaci lidského života, přichází s řešením, které vyplývá z jeho osobní víry.⁴¹

2.4. Nová svoboda v Kristu

Filozofie v této bezvýchodné situaci hledá řešení, jak z tohoto zamotaného kruhu ven. Člověk touží po svobodě, touží učinit ještě jeden krok, aby byl dokonalejší, svobodnější a mohl naplno žít lásku a poznávat pravdu.⁴² "Svoboda očekává nějaký doplněk, dar..."⁴³ který by toto prázdno doplnil. Toto může přivést filozofii prvním setkání s Kristem, protože "chce-li člověk sám být tvůrcem sebe, upadá do rozporu sám se sebou a končí v katastrofě"⁴⁴ a na dně propasti. "Svoboda vytvořená Kristem nejenom odpovídá na touhu a hledání lidského srdce, ale nabízí člověku nové nečekané možnosti ve vytváření nového života záležejícího v účasti na věčném Božím životě pravdy a lásky. Svoboda přetvořená Kristem se postupně osvobozuje od všech nedokonalostí, překonává nízké obzory lidského života ve světě a v čase a zapojuje lidský život do nekonečných obzorů věčnosti."⁴⁵ Přesto Blondel netvrdí, že by křesťanství bylo návodem "k pohodlnému zajištění vlastní existence pro tento čas a pro věčnost. Naopak křesťanství otevřelo propasti, v nichž bychom mohli ztroskotat,"⁴⁶ pokud nebudeme chtít vpustit Boha do hlubin našeho srdce. Ovšem toto tvrzení může přijmout křesťan a nebo ten, který hledá a chce nalézt východisko. Pro toho, který toto nehledá a vytlačuje tuto nutkavou potřebu naplnění, ten těžko může toto řešení přijmout a uvěřit v možnost tohoto naplnění. "Záleží proto i na církvi, aby upozornili svět na to, že se budoucnost – věčná budoucnost – člověka uskutečňuje ve svobodě, která se rodí z víry Krista."⁴⁷ a věčný život v patření na Boha.

Závěr

Je velice zajímavé a přínosné, jakým způsobem Blondel řeší cestu člověka ke Kristu. Poznal jsem, že tato Blondelova myšlenka je velice životná, protože respektuje vnitřní rozhodnutí člověka a neapeluje na nutnost věřit předkládaným pravdám. Poznal jsem také, jak právě tento Blondelův přínos do fundamentální teologie je hluboce nadčasový a neváhám tvrdit, že Blondel byl opravdu hlubokým křesťanem, kterému v první řadě šlo o to, aby Krista a křesťanství přinesl člověku, který nemá potuchy o tom, co to obnáší. Proto si tohoto jeho díla hluboce vážím a bylo pro mne přínosem.

³⁷ *Tamtéž*, s. 197.

³⁸ Srov. *Tamtéž*

³⁹ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 79.

⁴⁰ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 198.

⁴¹ Srov. *Tamtéž*, s. 195 – 201.

⁴² Srov. *Tamtéž*, s. 201.

⁴³ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 201.

⁴⁴ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 93 – 94.

⁴⁵ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 202.

⁴⁶ Říha K. *Filozofie konání. K 100. výročí Blondelovy „L'Action“*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 93 – 94.

⁴⁷ Boublík, V. *Setkání s Ježíšem* Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 203.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. JEHO ŽIVOTNÍ CESTA.....	2
2. ZÁKLADNÍ TEOLOGIE V POJETÍ MAURICE BLONDELA.....	2
2.1. BLONDELOVO ZAMYŠLENÍ NAD KLASICKOU APOLOGETIKOU.....	2
2.2. METODA IMANENCE.....	3
2.3. SLABOST SVOBODY.....	4
2.4. NOVÁ SVOBODA V KRISTU.....	5
ZÁVĚR.....	5
OBSAH.....	6